

Područje kastela Ad Militare

Danica Pinterović s ekipom terenskih radnika 1970. g.

Iskopavanja u sjeveroistočnom ugлу kastela 1970. g.

Građevine u unutrašnjosti kastela

Područje sjeveroistočnoga ugla kastela

Iskopavanja u unutrašnjosti kastela 1970. g.

Iskopavanja na području kastela 1970. g.

Geofizička istraživanja 2010. g.

BATINA U RIMSKO DOBA

Područje današnjega Hrvatskoga podunavlja, uz desnu obalu rijeke Dunav, bilo je od 1. st. rubno područje rimske provincije Panonije i Rimskoga Carstva. Pogranični sustav građevina koji je tamo koristila rimska vojska, a za koji se uvriježio naziv limes, bio je namijenjen obrani i nadzoru bilo koje vrste, a činili su ga cesta, promatračnice i kasteli. Jedno su takvo mjesto, na sjevernome obronku Banskoga brda (*Mons Aureus?*), Rimljani zvali *Ad Militare*, a utvrđeno je na položaju vikendaškoga naselja Gradac u Batini. Kastel je smješten na platou između surduka na istočnoj i obronaka nastalih djelovanjem erozije na zapadnoj strani zaravni. Naziv mjesta prvi se put spominje na vojničkoj diplomci iz 85. g. iz Belega u Mađarskoj.

U 18. i 19. st. rimski je kastel u Batini bilo moguće vidjeti, o čem svjedoče onodobni austrijski i mađarski istraživači. Zapadno od logora nalazi se kamenolom, a pretpostavlja se da se odatle vadio škriljavac za izgradnju stajališta i kastela do Murse (Osijek), gdje je bila kolonija rimskega građana. Rimskodobni materijal s područja Batine čuvan je u nekoliko europskih muzeja. Tu su pronađeni figuralna plastika, opeke s pečatima pomoćnih jedinica rimske vojske, nadgrobni spomenik, miljokaz s oznakom udaljenosti od 137 rimskih milja (137 000 koraka) od Akvinka (Budimpešte) iz 217. g. koji su podigli car *Marcus Opellius Macrinus* i njegov sin *Marcus Opellius Diadumenianus* te natpis koji je u prvome desetljeću 4. st. bio postavljen iznad ulaznih vrata u kastel ili u zgradu zapovjedništva, kad je u *Ad Militare* bio smješten odred legije *VI Herculia*.

Jedina je arheološka iskopavanja na mjestu kastela provela Danica Pinterović 1970.-1972. iz Muzeja Slavonije u Osijeku. Ta su istraživanja rezultirala iskopavanjem dijela temelja bedema od kamena i opeke, širokih oko dva metra te zidova jedne građevine u unutrašnjosti logora. Sljedeća su istraživanja bila nedestruktivna, a provedena su 2010. g. Tada su, prema uputama Igora Vukmanića iz Ureda za limes iz Arheološkoga muzeja Osijek, na položaju jednoga kastela uz dunavski limes, u Hrvatskoj, bila po prvi put provedena geofizička mjerjenja. Njima je otkriven tlocrt nekih građevina u unutrašnjosti logora koja su pomogla odrediti da mu je površina zauzimala oko 2 hektara.

Zbog konfiguracije terena s više platoa i dominantnoga položaja s pogledom na područje gdje su boravile Sarmatske plemenske skupine, odakle su Rimljani nadzirali njihovo kretanje i trgovinsku razmjenu; u okolini se kastela, kao što to njegovo ime nagovješće (*Ad Militare* = u slobodnome prijevodu *Kod vojske*), moglo nalaziti više rimskih logora. O tome je arheološkim istraživanjima potvrđa dobivena 900 m južno od kastela. Jesu li tamo bili izgrađeni stalni, privremeni ili logori koje su za vojnu obuku napravili pripadnici rimskih pomoćnih vojnih jedinica, pokazat će vrijeme.

Područje je kastela *Ad Militare*, u Batini uz druge rimske vojne građevine koje su bile podignute na hrvatskome dijelu limesa, u postupku uvrštanja na UNESCO-v popis svjetske baštine.

Igor Vukmanić

Torzo božice

Fibula